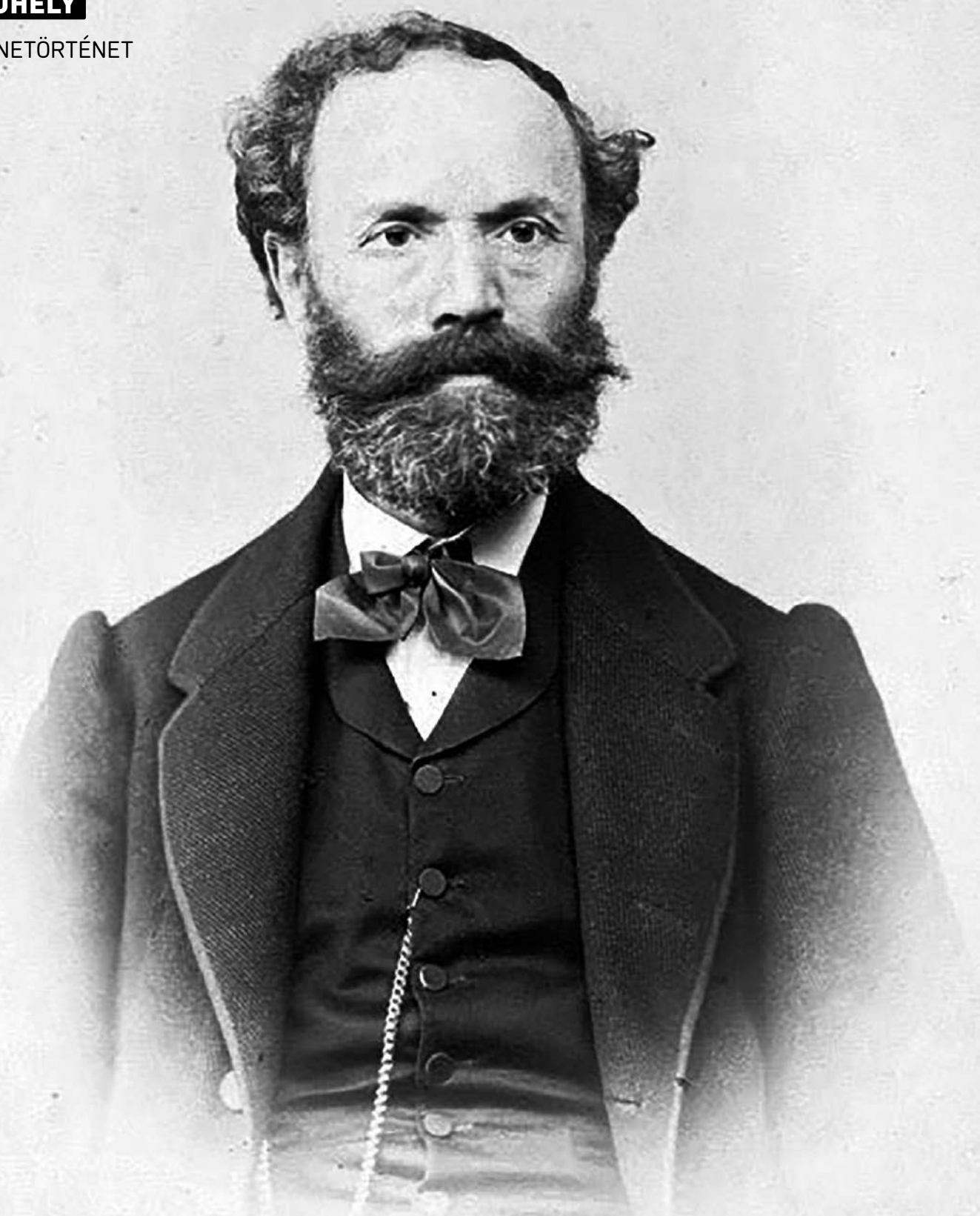

Ridley-Kohne Dávid, a titokzatos hegedűs

✍ Gombos László

Ridley-Kohne Dávid hosszú és sikeres pályát futott be a 19. század folyamán, életéről és munkásságáról mégis alig tudunk valamit. A róla szóló rövid lexikon- és újságcikkekben sem bízhatunk meg maradéktalanul, még a nevével kapcsolatban is számos kérdés merül fel. A kiváló muzsikus megérdemli, hogy megpróbáljuk összerakni pályaképének mozaikját a fellelhető információk alapján.

Forrásaink azt mutatják, hogy a hegedűművész, koncertmester, zenekari igazgató, kvartett-primárius és zenetanár nagy szorgalommal végezte a feladatait, tehetsége azonban nem volt olyan kiemelkedő (és talán a rivaldafény sem vonzotta túlságosan), hogy bekerülhetett volna korának nemzetközileg jegyzett hegedűs sztárjai vagy nagyhatású mesterei – Beriot, Böhm, Ernst, Mayseder, Paganini, Viouxtemps, Viotti, Wieniawski stb. – mellett működő „második élvonal” tagjai közé. A koncertbeszámolók ritkán, akkor is legfeljebb egy-egy mondatban emlékeztek meg a teljesítményéről. Ez annak is köszönhető, hogy a valódi zenekritika akkor még szinte gyerekcipőben járt hazánkban. Az esetek többségében mindössze a nevét említették meg, róla magáról pedig csak különleges esetekben írtak részletesebben (például bemutatkozása, pályájának 50. jubileuma, illetve halála alkalmával).

Tanulóévek

Úgy tudjuk, hogy 1812. április 5-én (talán már 1809-ben) született Veszprémben. Feltehetően tőle magától származik az az információ, hogy édesapja kántor volt, és hogy „négy éves korában kukoricaszárból készített hegedűjén egész passzióval próbálta kicsalni a hangokat, s boldog volt, mikor atyjától egy gyermekhegedűt (játékszert) kapott”.¹ Első mestere Ruzitska Ignác, a veszprémi székesegyház karnagya volt, és ha igaz, 12 éves korától szerepelt nyilvános hangversenyeken. Művészi jubileumának 50. évfordulóját, amelyet 1875. január 15-én ünnepelt meg a debreceni színházban, egy 1825 januárjában lezajlott eseményhez kapcsolta.

Tanulmányait Bécsben, a Gesellschaft der Musikfreunde konzervatóriumában folytatta Josef Hellmesberger és

Böhm József irányításával. Ennek pontos idejéről a társaság kimutatásai tájékoztatnak: 1833 és 1836 között volt az intézmény növendéke, azaz nem olyan fiatalon, amint azt a róla szóló újságcikkek alapján gondolnánk.² Az 1836-as a tanév végén egyike volt annak a három ifúnak, akit ezüst medállal jutalmaztak.³ A konzervatóriumtól az intézmény augusztus 9-i hangversenyén vett búcsút, amikor Conradin Kreutzer *Das Nachtlager in Granada* (A granadai éji szállás) című operája nyitányában a hegedűszólót játszotta. A csellósólót ugyanekkor növendéktársa, Huber József szólaltatta meg, aki néhány év múlva a Nemzeti Színház zenekarában lett kollégája, és akivel később számos alkalommal kvartettezett.

A Ridley-Kohnéról szóló későbbi újságcikkek közül több említi, hogy Kreutzer dicsérte a hegedűjátékát: az említett hangverseny is alkalmat kínált erre, és hozzásegíthette első állásához a Józsefvárosi Színházban, amelynek 1836-ig éppen Kreutzer volt a karmestere (a Theater in der Josefstadt Bécs legrégebbi, ma is működő színháza, amelyben Beethoven és Wagner is vezényelt). 1838 őszén már az egykori karintiai kapu közelében működő Kärntner-Theater (hivatalos nevén Kaiserliches und Königl. Hoftheater zu Wien, azaz udvari színház) zenekarában játszott. Bizonyára szólófeladatokat is kapott, udvari eseményeken szerepelt V. Ferdinánd előtt, az életrajzok és újsághírek azonban valószínűleg túloznak abban a tekintetben, hogy vezényelte volna az együttest.

Kapcsolata hazájával

Bécsi tartózkodása idején nem szakította meg a kapcsolatot a magyar zeneérettel, sőt, egyre gyakoribb fellépéseivel és magyaros kompozícióinak előadásával mintha tudatosan a hazatérését készítette volna elő. Legkorábbi adatunk 1838. július 25-i koncertjéről szól, amelyet szűkebb pátriája szomszédságában, Balatonfüreden adott. A *Honművész* így tudósított erről: „A’ versenylő úr Beriottól egy concertet, Lipinskytól változatokat „álomjáró” [Bellini: *La Sonnambula*] daljátékból vett themára, saját szerzeményeiből változatokat ’s berekesztésül lassú és fris magyart játszott hegedűn a’ helybeli hangászok kísérete mellett. [...] Kohn ur egyik ama fiatal művészek közül, kik folytonos szorgalom mellett kedvező reményt nyújthatnak jövődő szerencséjék felől. A’ közönség buzditólag jelentéki részvétét minden verseny-résznél.”⁴

Novemberben a fővárosba látogatott: 25-én két koncerten is közreműködött (délben a Nemzeti Casino, délután a Hangászegyesület rendezvényén), majd 29-én és

◀ Ridley-Kohne Dávid a század közepén

¹ *Fővárosi Lapok*, 1875. jan. 3. Cím és aláírás nélküli újságcikk Ridley-Kohne 50. művészi jubileuma alkalmából, számos pontatlan és túlzó adattal.

² Az első fél évszázad adatait a társaság könyvtárosa adta közre: *Die Gesellschaft der Musikfreunde des Österreichischen Kaiserstaates und ihr Conservatorium, auf Grundlage der Gesellschafts-Acten bearbeitet von Carl Ferdinand Pohl* (Wien: Wilhelm Braumüller, 1871), 135.

³ A *Fővárosi Lapok* idézett írása szerint az utolsó évben a konzervatórium védnökétől, Antal Viktor főhercegtől értékes hegedűt kapott ajándékba. Nem tudjuk, hogy ez a később ismert Maggini-hangszer lehetett-e, de ha az ajándékozásra valóban sor került, akkor az csak korábban történhetett, mivel a főherceg már 1835 tavaszán elhunyt.

⁴ *Honművész*, 1838. aug. 5.

december 9-én saját hangversenyt adott a Vigadóban. A „H” monogrammal jelzett recenzius nemcsak az ifjú játékát értékelte sokra, hanem azon vágyát is kifejezte, hogy ha zeneszerzőként tovább képezi magát, ő teremtheti meg a magyar operát (a jóslatot, mint tudjuk, Erkel Ferenc váltotta be): *„meglepeténk felséges hegedű játéka által, minthogy benne egy veszprémi fit, 's így született magyart valánk szerencsések látni, miután magát Bécsben, nemzetisége megtartása mellett, a' hangászat' felsőbb körében kimivelte. A' „Nocturno” mellyet Ernst H. W. után, Merkelnek igen nagy mesteri zongorakisérete mellett játszott, olly érzéssel teljes volt, hogy már valami tökéletesbet nem várhatánk, azonban a' két eredeti magyar darab „Emlékezés a' magyar hazára”[.] mellyeket mint ön szerzeményit azután játszott, ugyan csak Merkel zongorakisérete mellett, mindent felülmúlt[,] mit e' nemben hallottunk és várhatánk, 's azon óhajást gerjesztette bennünk, vajha ezen nagy művész hazánkfija a' magyar nemzeti hangászat kimivelésére 's egy felsőbb művészeti*

Singer Ödön 1856-ban

fokra emelésére szánná magát [...]. Egy illy művész által [...] eredeti operákkal fogának dicsekedhetni, millyenekkel az olaszok és francziák. Utóbb variatiokat játszott Kóhn [sic] úr; méltólag nagy mesteri ügyességéhez.”⁵

1839 első hónapjaiban Ridley-Kohne több hangversenyt adott a Felvidéken: január 5-én és február 22-én Kassán, február 15-én, a hónap közepén és március 4-én Eperjesen játszott, majd tavasszal (március 23-án és április 12-én) Pesten szerepelt színdarabok szünetében, illetve a Vigadó nagytermében rendezett jótékony célú esten működött közre május 30-án. Július 20-én ismét Füreden hangversenyezett, ezúttal Egressy Béni énekes színészi közreműködésével. Bár 1839 első felében továbbra is a bécsi udvari színház zenészeként említették, a gyakori magyarországi fellépések arra utalnak, hogy kapcsolata meglazult (vagy a tavasz folyamán meg is szűnt) korábbi munkaadójával. A *Hírnök* című lap március 25-én arról írt, hogy nagy hazai sikereinek köszönhetően már előző év végén elhagyta Bécset. Ha ez talán nem is volt igaz, a tárgyalásokat biztosan megkezdte a budapesti színházi vezetéssel.

Munkás évtizedek a Nemzeti Színház zenekarában

A budapesti éveket megelőző időszakból csak a zenekari muzsikusról és hegedűvirtuózzal vannak ismereteink, kamarazenészi tevékenysége ekkor talán még nem került a nagyobb nyilvánosság elé. Hazatérését a Pesti Magyar Színházban első hegedűsként, szólistaként és „hangászkar-igazgatóként” történt alkalmazása tette lehetővé, és ez a tevékenység három évtizeden át elkísérte. Letelepedése közel egy évet vett igénybe: elődje, Kirchlehner Ferenc már 1838 decemberében benyújtotta lemondását, távozására és az állás átvételére azonban csak 1839. november 1-én került sor. Ezt bizonyítják a színház 1839-es fizetési listái és Erkel Ferenc november 14-én írt feljegyzése: *„Változások a hangászkarban. Kirchlehner úr helyét elfoglalja Kohn úr 85 ft (váltó) fizetéssel 1-ső novembertől kezdve.”⁶*

Ridley-Kohne Dávid évtizedeken át kiválóan látta el feladatát. Emlékirataiban Hector Berlioz is megemlékezett a koncertmesterről és „nagytehetségű hegedűs”-ről, akit még Párizsban ismert meg, és akivel 1846-os pesti látogatása alkalmával ismét találkozott.⁷ A francia mester február 15-én és 20-án maga vezényelte műveit a Nemzeti Színházban, annak jelentősen kibővített zenekara élén (elhangozott többek között a *Fantasztikus szimfónia*, a *Római karnevál-nyitány*, a *Harold Itáliában* egyik tétele és mindkét alkalommal a *Rákóczi induló*). Ridley-Kohne 1853 őszén a Filharmóniai Társaság létrehozásában is fontos szerepet játszott, neve ott olvasható az alapító ok-

⁵ Rajzolatok a társas élet és divatvilágból, 1838. nov. 29.

⁶ Közli Elek Martin: Erkel Ferenc első operai hangszerelése. Mercadante II giuramentója a Nemzeti Színházban. *Magyar Zene* 57/2 (2019), 168–197, ide: 175.

⁷ Hector Berlioz emlékiratai, ford. Faragó László (Budapest: 1956).

iratot helyettesítő, jól ismert hangversenyrendezői „nyilatkozat”-on. Ezekben az években másik fő tevékenysége is tetőpontjára ért: már a hazai vonósnégyesjáték központi figurája volt és maradt az évtized végéig.

Koncertturnék 1843–1845

Az 1840-es évek első felében Ridley-Kohne valamivel több mint két évig szüneteltette zenekari működését. 1843 februárjában a hazánkba látogató belga hegedűs, Henri Vieuxtemps vette rá, hogy külföldi turnékra induljon. Először itthon tett egy körutat Erdélyben, ahová 12 éves tanítványát, Singer Ödönt vitte magával. Márciusban indultak Arad, Temesvár, Nagyszeben és feltehetően más városok érintésével Kolozsvárra, ahol a városi táncteremben április 17-én, 23-án és 27-én szerepeltek. Ridley-Kohne az utolsó alkalommal Ruzitska Györggyel, a konzervatórium igazgatójával egy Beethoven-szonátát is előadott a szokásos szalondarabok és saját magyar fantáziái mellett. Május közepén már biztosan Pesten volt, ahol 14-én a Nemzeti Casino hangversenyén lépett fel.

Az ezt követő utazásokat a már idézett 50. jubileumi írás így foglalta össze: „Ő el is ment Német-, Olasz- és Franciaországba, mindenütt tetszés mellett játszva. Velencében két hét alatt tizenkét hangversenyt adott. Párisban Lajos Fülöp király előtt s gr. Apponyi nagykövet estélyén bemutatták Berlioz, Félicien David, Chopin és Onslownak is, kik mind dicsérőleg szóltak játékaról, melyért a párisi művészi kör tiszteletéremmel tüntette ki.” Az első koncertévad részleteiről csupán annyit tudunk, hogy már 1844 nyara előtt járhatott Angliában, május 19-én ismét játszott a Nemzeti Casino koncertjén, majd néhány havi pihenést követően újra Velencébe és Párizsba indult, ahol – a *Honderű* 1844. június 15-i híradása szerint – le kívánt telepedni. A Nemzeti Színház zenekarában betöltött állását 1845 szeptemberében foglalta el ismét.

Tanári pályafutás debreceni kitérővel

A Pestbudai Hangászegyleti Zenede 1850 őszen indította el a hegedű oktatását, melynek első és kezdetben egyetlen tanára Ridley-Kohne Dávid volt. A magyar zenetörténet e jelentős eseményét így kommentálta a Magyar Hírlap: „Az egyesület hegedűtanárul a nemzeti színház ismeretes jeles művésztét[,] Ridley Kohne urat volt szerencsés megnyerni, s kétségtelen, hogy e kitűnő művész neve nem keveset tőn a tanítványok oly szapora jelentkezésére. A mint a hangászegylet által megkezdett aláírások sikere mutatkozik, remélhető, hogy jövő évben a zongoraiskola is megnyitathatik, és e munkás egylet egy lépéssel ismét közelebb lesz kitűzött céljához.”⁸

Két évvel később, amikor felmenő rendszerben az első és második után egyszerre a harmadik és negyedik osztály is elindult, az első kettő oktatásával Huber Károlyt, a Nemzeti Színház zenekarának tagját és későbbi karmesterét bízták meg. Ez a beosztás állandósult, így az elkövetkező két évtizedben az eljövendő hegedűművészek többségét egymást váltva tanították két-két éven át. Ridley-Kohne már 1840-ben nevet szerzett magának az akkor tíz (?) éves Singer Ödön mestereként.⁹ A Zenedében végzetek közül az 1856-ban feltűnt Auer Lipót futotta be a legnagyobb karriert. Auer azon a hangversenyen mutatkozott be március 9-én, amelyet mestere az ő javára (anyagi támogatására) rendezett. A sajtóban megjelent merész jóslatot a jövő valóban beigazolta: „E tehetségdus kis fiu veszprémi születésű s a pesti zenede tanárának Ridley Cohn urnak tanítványa. Hisszük, e kis művész is oly becsületet hozand tanára fejére, mint ennek már hirneves tanítványa[,] Singer. És ez alkalommal meg kell jegyeznünk, hogy a jelenkor legnagyobb hegedűvirtuozai magyarok. Ezek Joachim, Reményi és Singer. Egykor tán majd e triumvirátus mellett Auert is megnevezik, legalább mostani felfogása, már is ennyire fejlődött tehetsége feljogosítanak bennünket, hogy ezt hihessük.”¹⁰

Tíz évvel később Ridley-Kohne hasonlóképp segítette 13 éves tanítványát, Csillag Ármint is, aki hamarosan a bécsi operában, majd a düsseldorfi és bayreuth-i zenekarban is játszott. Ridley-Kohne 1865-ben az állítólag tíz éves Pinkus (Pinkusz) Henriket, a későbbi kiváló zenekari muzsikust és kvartettjátékost mutatta be. A további növendékek közül a legelső osztályba járt Au Alajos a vakok intézetében működött, majd saját együttesével koncertezett, Szögedi (Róth) Endre a szegedi városi zeneiskola igazgatójaként vált ismertté. Gobbi Alajos az Operaház hegedűse és a Nemzeti Zenede igazgatója, Grünfeld Vilmos pedig az operazenekar koncertmestere és a Zeneakadémia tanára lett. Kecskeméthy Gyula a kiválóan képzett cigányzenészek közül is kiemelkedett: egy ideig a legendás Patikárius Ferkó mellett játszott, majd saját együttest alapított, amelynek tagjait ő maga tanította.

Ridley-Kohne sikeres tanári és zenekari tevékenysége 1871-ben szakadt meg a fővárosban, egy különös incidensnek köszönhetően. 1870 októberében Orczy Bódog intendáns arra biztatta az ifjú Blau Gyulát, hogy az Operaház zenekarában foglalja el az első hegedűs ülőhelyét. Ez Ridley-Kohne (és a régóta mellette játszó Spiller Adolf) vizsgáztatását jelentette. Az ellentét odáig fajult, hogy Ridley-Kohne új állás után nézett. Távozása már márciusban eldőlt, amikor elvállalta a debreceni zeneiskola hegedűosztályainak a vezetését (egyes források a zeneegylet koncertszervezőjeként és a debreceni színház koncertmes-

⁸ Magyar Hírlap, 1850. szept. 29.

⁹ Singer fényes karriert futott be: Liszt Ferenc koncertmesternek hívta Weimarba, majd a stuttgarti konzervatórium tanára lett. A 90-es évekre hozzá került Ridley-Kohne Maggini-hegedűje (a hírt a Magyar Újság közölte 1899. augusztus 8-án a *Signale für die musikalische Welt* német zenei szaklap nyomán), amelyet még 1888-ban egy egri polgár vett meg a fiának (lásd Eger, 1888. máj. 1.).

¹⁰ Pesti Napló, 1856. márc. 4.

tereként is említették), elutazására azonban csak az évad végén, május elején került sor. Július 23-án mutatkozott be a cívisvárosban egy hangversennyel, majd öt éven át tanította a hegedülni kívánó fiatalokat. Tanítványai közé tartozott Simonffy Emil, az iskola későbbi igazgatója is. Ugyanitt felesége, Mazell Emília az ének oktatását vette át.

1876 őszén a hegedűs visszatért Budapestre, és magántanítással foglalkozott. Tíz évvel később rövid időre a Zeneakadémia tanári karába is bekerült: 1886. április 1-től öt neveztek ki ideiglenesen a néhány hónapja elhunyt Huber Károly helyére, amíg a Brüsszelből hazatérő Hubay Jenő át nem vette apja pozícióját a nyár folyamán (érdekes egybeesés, hogy másfél évtizeddel korábban, 1871-ben Huber kapta meg a Zenedében Ridley-Kohne osztályait). Utolsó éveit Ridley-Kohne visszavonultan töltötte Maglódon, ahol 1892. december 11-én hunyt el. Másnap itt helyezték örök nyugalomra.

Ridley-Kohne-rejtélyek

A Ridley-Kohne Dávidról eddig közölt információkat valamelyest zárójelbe teszi, hogy a forrásokban ugyanaz a személy többféle néven szerepel. Gyakran csupán pozíciójának és néhány életrajzi adatának említése (pl. veszprémi muzsik, a filharmonikusok koncertmestere) győzhet meg arról, hogy nem másról szól az adott híradás. Ezek alapján nagy bizonyossággal kijelenthetjük, hogy a korabeli zenei vonatkozású írásokban megjelenő minden Kohn, Kohne, Ridley és Ridley Kohne (Ridley-Kohne, Ridlei Kohne) személynév önmagában vagy a Dávid, a Dániel, a János, a Rudolf és a Rezso keresztnevekkel kombinálva (olykor Kohne Ridley vezetőnév-keresztnév alakban) övele azonos.

Eredeti családneve a gyakori Kohn (Cohn, Khon) volt, és mellé a veszprémi anyakönyvbe feltehetően a János, a Dávid és talán a Dániel nevet is bejegyezték. Biztos adatunk 1844-ből származik, amikor első nyugat-európai turnéját követően hazatért és megkeresztelkedett. Az erre vonatkozó értékes és perdöntő forrást Fahidi Patrícia hegedűművésznek, az Operaház és a Filharmoniai Társaság szólistájának köszönhetem. Néhány éve ő készítettett másolatot az Országos Levéltárban a Kálvin téri református templom anyakönyvének megfelelő lapjáról.¹¹ Ezen az alábbi, 1844. július 15-i bejegyzés olvasható: „*Kohn Dávid-János, izraelita, kellő oktatás után megkeresztelkedett, nyervén a' kereszttségben Kohn Ridley-János-Dávid nevet. / [Keresztszülők:] Herschel[l] Ridley úr, tisztelendő / Saphír Sándor ur.*”

Az első keresztapa neve további magyarázattal szolgál: a hegedűművész valószínűleg Angliában ismerte meg Ridley Haim Herschellt, a lengyelországi zsidó gyökerekkel rendelkező, nagyhírű anglikán lelkipásztort, akinek hatásá-

ra a református vallásra tért át (a másik, aktuális ösztönzést házasságkötése jelenthette). Különösen érdekes, hogy Herschell jelen volt Budapesten a Kálvin-téri eseményen. A hegedűs a pártfogójától átvett Ridley keresztnévet később egy kettős vezetőnév részeként használta: elképzelhető, hogy a következő évadban külföldön feltüntetett „Ridley Kohn” keresztnév-vezetőnév alakot őrizte meg egy kiejtést könnyítő e-hang hozzáadásával. Így jöhetett létre a „Ridley-Kohne” művésznév, amelyet a sajtóban – és horribile dictu: a lexikonokban is! – a legtöbb esetben csupán így önmagában közöltek, általában kötőjel és keresztnév nélkül (ittthon a Kohne maradt a keresztnév helyén, míg később külföldön az eredeti változat szerint – de ekkor már helytelenül – értelmezheték a Ridley-t keresztnévnek).

A hazai sajtóban 1845 őszén keltett figyelmet a névváltoztatás, miután a művész újabb turnéit követően hazatért, és elfoglalta a helyét a Nemzeti Színház zenekarában. Első, szeptember 13-i fellépését követően a *Honderű* így köszöntötte: „*Magyar hangokat hegedűn, sok érzéssel, izléses művészettel játsza ezelőtt egyszerűen Kohn, most Ridley Kohne úr, s a közönség igen szívesen fogadta és üdvözölte volna régi ismerősét angol új praedicatuma nélkül is, – valamint örvend, hogy őt újra magáénak vallhatja.*”¹²

Az *Életképek* recenzense később többször is tréfálkozott a szokatlanul használt angol keresztnév miatt: „*Ridley Kohne játéka ezúttal is nagy tetszést nyert, némellyek azonban ma nem látszottak olly elragadtatva lenni, mint első játéka alkalmával, mert azóta értésökre esett, hogy Ridley ur, nevének daczára, nem angol, hanem tisztességes veszprémi születésű házánkfija.*” Egy novemberi koncertet követően pedig: „*Magyar ábrány, szerzé és előadá Ridley Kohne ur, kit előbb Kohn-nak hittak, de mióta Angliában volt – csupa hazafiságból – megangolosodott. Egyébiránt az ábrányt csinosan játszá 's a' magyar érzést, úgy látszik még egészen el nem felejtette.*”¹³

Nevek kavalkádja

Az idézett anyakönyvi bejegyzés alapján nem csodálkozhatunk, hogy a művész budapesti alkalmazása első éveiben „Kohn János zenészkar igazgató és heg. magánját-szó”-ként szerepelt a Nemzeti Színház zsebkönyveiben (itt 1842-ben már áttértek a Dávidra). Az viszont meglepő, hogy a „Kohn D. úr” rövidítésének feloldása 1838-tól éveken át, azaz a bécsi évek végén és azt követően gyakran nem Dávid, hanem Dániel volt. Utóbbi még 1844-ben is előfordult, és az esetek nagy száma miatt szó sem lehet egyszerű elírásról, ahogy másik személyről sem, mivel olykor ugyanazon eseményről beszámolva írt az egyik lap Dávidot és a másik Dánielt. Az 1838. november 25-i koncert kritikájának mondatai, amelyek a műsor második számát

¹¹ A levéltári forrás hivatkozási címét közölte Mislovics Erzsébet: A magyarországi zsidóság áttérési gyakorlata Buda, Óbuda, Pest településeken és Bécsben 1746 és 1850 között. *Aetas* 30/1 (2015), 31–58, ide: 51.

¹² *Honderű*, 1845. szept. 23.

¹³ *Életképek*, 1845. szept. 27. és nov. 8.

írták le, egészen biztosan csak róla szólhatnak: „Ernst H. V. [Heinrich Wilhelm Ernst] nocturnójának adagiója, és Kohn Dániel [sic] urnak „megemlékezés a’ magyar hazáról” című két lassú magyarja. Mindkettőt Kohn D. ur (veszprémi hazánkfija, ’s Bécsben a’ karinth. kapu melletti udv. dalszínház hangáskarának tagja) játszá igen jelesen hegedűn, fortepiano (Merkel ur) kísérete mellett.”¹⁴ Ugyanez a lap néhány hónappal később már így nevezte január 5-i kassai koncertjével kapcsolatban: „Kohn Dávid, a’ bécsi udvari színház hangáskarának tagja”.¹⁵

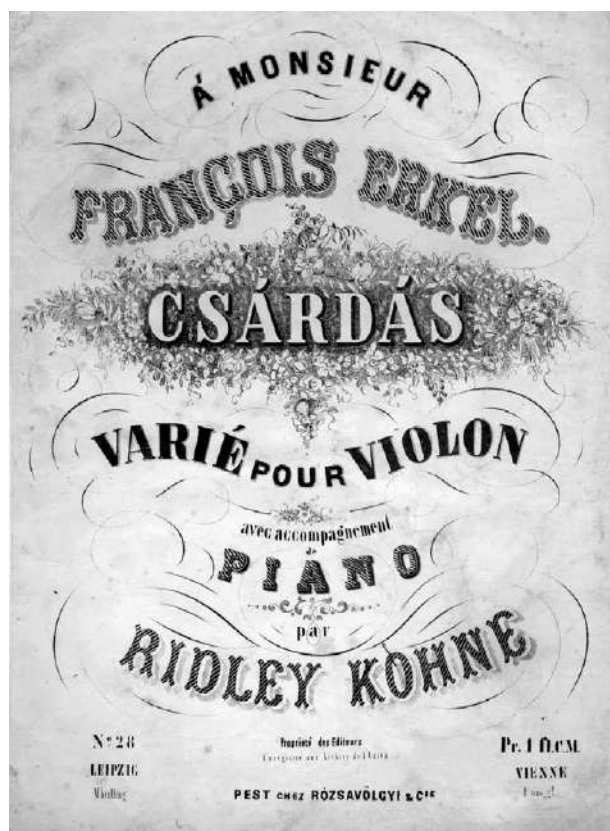
Amint említettük, 1845-től kezdve Ridley-Kohne keresztnéve szinte teljesen eltűnt a forrásokból, hiányzik nemcsak a sajtóhírekből, hanem a Filharmóniai Társaság említett 1853-as dokumentumából és a debreceni zeneiskolának az évkönyvek alapján összeállított emlékkönyvéből.¹⁶ A szókapcsolatot csupán a Nemzeti Zenede évkönyveiben próbálták értelmezni a kiadvány kétnyelvűsége miatt: itt egymás mellett szerepel a „Kohne Ridley úr” magyarul és a „Hr. Ridley Kohne” németül.

1848-ból egy érdekes hír keltheti fel a figyelmünket a *Közlöny* augusztus 3-i számában: „Ridley Kohn Rudolf vezetéknévénél pedig Veszprémi-re változtása [sic] megengedtetvén, ezennel országszerte kihirdettetik.” Amint Szentiványi Zoltán *Századunk névváltoztatásai 1800–1893* című könyvéből megtudhatjuk, a bécsi kormányzat 1849 szeptemberében megsemmisítette a szabadságharc idején nagy számban engedélyezett névmagyarosításokat. A hivatalos listában „Ridley Chon Rudolf” is szerepelt, aki így nem viselhette a „Veszprémi” nevet.¹⁷ A családnév egyedi jellege és a városhoz fűződő kapcsolata miatt csak a hegedűs családjáról lehet szó, amelynek Rudolf nevű tagjaként inkább a művész a testvére jöhet szóba, mint a fia, aki (ha volt ilyen) 1848-ra nem érhetette el a nagykorúságot.

Az 1892 december második felében megjelent Ridley-Kohne-nekrológok azonban egészen más értelmezést valószínűsítene. A Maglódon elhunyt „agg hegedűvirtuózzal”, a „magyar hegedűművészek nesztoráról” valamennyi említi, hogy egykor a Nemzeti Színház zenekarának hangversenymestere és a Nemzeti Zenede tanára volt, aki később egy ideig Debrecenben működött. A tévedés tehát kizárt. Ezúttal azonban, sok évtized után, a jelenleg hozzáférhető tucatnyi írás egy része ismét közölt keresztnévet: a *Budapesti Hírlap* Ridley Rezsőnek, a *Pester Lloyd* és a *Kaschauer Zeitung* a név német változata szerint „Rudolf Ridley”-nek, ill. „Rudolf Ridley-Kohne”-nak nevezte. A többi esetben maradt a „Ridley Kohne”, viszont egyik mellett sem szerepelt se a Dávid, a Dániel vagy a János. Tehát a hegedűművész lenne az, aki 1848-ban sikertelenül Veszprémi Rezsőre kívánt magyarosítani, később azonban legalább a keresztnévét megváltoztatta? Vagy az egyik

testvér hunyt el 1892 végén, az újságírók pedig tévesen azonosították az egykori koncertmesterrel? (A *Budapesti Hírlap* december 17-i írása szerint Mezey Vilmos operabéna a hegedűs öccse volt, ő viszont 10 évvel később távozott az élők sorából.)

A nekrológok egy további rejtéllyel is szolgálnak: 80 vagy 81 helyett egyetlen kivétellel valamennyi 83 évesnek nevezte az elhunytat, a *Budapesti Hírlap* még az 1809-es születési dátumot is közölte. Amennyiben az új életrajzi adatok valósak, felmerül az a lehetőség is, hogy Ridley-Kohnét pályája elején – amint az igen gyakran megtörtént – szülei fiatalabbnak tüntették fel valós életkoránál (azaz első fellépése idején 12. vagy 13. helyett 15. évében járt). Később pedig már megmaradt az 1812-es születési dátumnál. Talán ez magyarázza, hogy az idézett 1844-es keresztelezési anyakönyvben is hiányzik a születés évszáma. A zenevilág részvétele nélkül, csendben lezajlott temetést követően viszont előkerülhetett egy okirat az egykori koncertmester, tanár és kamaramuzsikusz születési adataival és hivatalos nevével, mindez azonban már csak közvetve és talán torzítva jutott el az újságírókhoz és azokhoz, akik még emlékeztek a 19. század e jeles muzsikására. ■

Ridley-Kohne Dávid Csárdása,
Erkel Ferencnek szóló dedikációval

¹⁴ *Honművész*, 1838. nov. 29.

¹⁵ *Honművész*, 1839. márc. 7.

¹⁶ Debrecen szabad királyi város zeneiskolájának emlékkönyve fennállásának 75. éve alkalmából. Szerk. Baranyai János igazgató, 1937.

¹⁷ Szentiványi Zoltán: *Századunk névváltoztatásai 1800–1893* (Budapest: 1895), 16.